

Vězeň číslo 1877 – Milan Fráňa

Životní příběh Milana Fráni, politického vězně odsouzeného v zinscenovaných komunistických procesech.

Nikdo si nepřipouštěl, že po šesti letech německé okupace nás čeká výrazně delší doba nesvobody. Ironií je, že ještě i dnes nemálo lidí na dobu komunistického vládnutí rádo vzpomíná. Jejich problémem je naprosté odmítání historických faktů.

Ani ve druhé světové válce, nejstrašnějším konfliktu v dějinách lidstva, nebylo tolik mrtvých, kolik jich stihly „vyrobit“ komunistické režimy v době míru. Jejich počet je odhadován na skoro sto miliónů obětí. Už jenom tohle šílené číslo vypovídá o tom, na jakém principu tyto totalitní řády fungovaly. Byl to cílený teror, kterým bylo obyvatelstvo udržováno ve strachu a poslušnosti.

Už před válkou bylo demokratické Československo trnem v oku vůdcům nacistického Německa. Během okupace bylo popraveno, uvězněno a odvečeno do koncentračních táborů mnoho odpůrců nacistické totality. Byli mezi nimi známí spisovatelé, sportovci, duchovní, příslušníci odboje, politici patřící k elitám národa. A za pár let se situace bude, bohužel, opakovat.

Po druhé světové válce se Československo dostalo do oblasti zájmu Sovětského svazu, což bylo důsledkem mezinárodních dohod mezi vítěznými mocnostmi. Českoslovenští komunisté za pomoci sovětských poradců si hned po osvobození začali upevňovat vliv především v armádě a bezpečnostních složkách. To spolu s volebním vítězstvím roku 1946 směřovalo k únorovému převratu roku 1948. Tomu dopomohla i neshoda demokratických politických stran a komunistům ustupující prezident Beneš. Ti získali neomezenou moc a začalo jedno z nejhorších období v novodobé historii naší země.

Jakkoliv je životní příběh Milana Fráni smutný, je pouze jedním z mnoha. Odsouzených v politických procesech na základě vykonstruovaných obvinění bylo bezmála čtvrt miliónu. Z toho mnozí k trestu smrti, který byl ve 248 případech i vykonán. A protože přesná evidence odsouzených, kteří zemřeli v komunistických lágrech, neexistuje, odhady hovoří o čtyřech a půl až sedmi tisících obětí. Další mrtví na konto tohoto režimu přibyli při pokusech o útěk za svobodou na státních hranicích. Těch bylo tři sta sedmdesát čtyři. Komunisté se báli nejen svých politických oponentů a odpůrců, ale všech elit či výjimečných lidí. A bylo jedno, zda to byli příslušníci armády, umělci, duchovní nebo sportovci. V podstatě všech lidí s morálním kreditem, kterým lidé věřili a dali na jejich názor a slovo, se potřebovali zbavit. Důležitou skupinou, která komunistům vadila, byli členové Sokola, tělocvičné jednoty zaměřené na národní hrdost a tělesnou zdatnost. Je více než zajímavé, že Sokolové byli vězněni a umírali jak v nacistických, tak komunistických lágrech. Tady se ukazuje, jak mnoho měly tyto režimy společného.

Zatímco nacistické zločiny byly Norimberským tribunálem pojmenovány a jejich vykonavatelé odsouzeni a poté potrestáni, komunistické zločiny jsou dosud beztrestné a mnohdy zlehčovány a popírány. Hitler je pro drtivou většinu Němců zločincem, Stalin naopak pro většinu Rusů hrdinou.

Také mnoho našich občanů ještě nebylo schopno zařadit Gottwalda mezi zločince a vrahy. Prokazatelné justiční vraždy a rozsudky jsou omlouvány tehdejšími platnými zákony. Ty si ovšem komunisté vytvořili pro svou potřebu, aby se mohli vypořádat s třídním nepřítelem. Do této skupiny se postupně podařilo zařadit všechny režimu nepohodlné. Tak se k výše uvedeným elitám přiřadili živnostníci, sedláci a zemědělci. Ti vadili proto, že sice pracovali pro společnost, ale na svém. Nechtěli se podřídit režimu a vstupovat do zemědělských a výrobních družstev a prakticky tam odevzdat vše, co svou prací získali a vytvořili. Nejvíce vzpurné režim pozavíral a ostatní se raději přizpůsobili.

Komunisté během několika let po převratu v únoru 1948 ukradli majetky občanům i církvím a měnovou reformou r. 1953 připravili lidi i o úspory. Tyto křivdy nebyly nikdy zcela napraveny a nikdo za ně nebyl potrestán. Ani omluva, ani náznak studu za činy svých předchůdců.

Je škoda, že mnozí občané naší země nemají nejmenší zájem se zabývat minulostí, nechtějí se z ní poučit a tytéž chyby nedělat v budoucnu. Někteří proto, že i v jejich blízkém okolí byli nebo jsou lidé zapleteni s bývalým režimem. Možná i z těchto důvodů je plno bývalých komunistů v demokratických parlamentních stranách a co hůř, i ve vládě. Představa nacistů na nejvyšších politických příčkách není v Německu vůbec možná. Snad smutný příběh Milana Fráni pomůže všem, kteří se s ním seznámí, otevřít oči.

Mládí Milana Fráni

Milan Fráňa se narodil v Brně 18. 5. 1919 jako druhý syn Ferdinanda a Anastázie Fráňových. Otec byl policejním inspektorem, maminka se starala o děti a domácnost. Oba patřili k národním socialistům, což se o třicet let později ukáže jako přítěž. Milan vyrůstal s o dva roky starším bratrem Vladimírem v Králově Poli, jedné z nejhezčích čtvrtí Brna. Tam měl tradici Sokol, tělovýchovný spolek, který výrazně ovlivnil jeho budoucí sportovní kariéru a spolu s výchovou v rodině i životní postoje.

V královopolském Sokole cvičila celá řada pozdějších významných osobností, jako třeba mistr světa, gymnasta Jan Gajdoš či herec Karel Höger. Sokol dbal u mládeže na všeobecný rozvoj tělesných schopností, většina zkoušela veškeré sporty, od atletiky přes gymnastiku, veslování až ke kolektivním míčovým hrám. U Milana Fráni, kterému v Králově Poli a později i celém Brně říkali Lamin, tomu nebylo jinak. Byl dobrým atletem i volejbalistou, nakonec se jeho sportovní talent naplno projevil v české házené a basketbalu. Vystudoval Obchodní akademii a pracoval jako bankovní úředník. Během okupace byla činnost Sokola zastavena a Milan byl Němci nasazen jako dělník v Adamovských strojárnách. Svým oblíbeným sportům se věnoval ve volném čase naplno

dál. Za Moravskou Slavii Brno hrál českou házenou, u nás nesmírně populární, a na postu obránce byl nejlepším v republice. Basketbal nejdříve v Sokole Královo Pole, odkud přestoupil do Sokola Brno 1, po válce snad nejlepšího evropského klubového družstva.

V roce 1946 se žení s Jiřinou Šimůnkovou, ligovou volejbalistkou Sokola Žabovřesky. Je nominován do basketbalové reprezentace Československa a na mistrovství Evropy, konaném r. 1947 v Praze, s ní vybojuje stříbrnou medaili. V červenci téhož roku se manželům Fráňovým narodí syn Jiří, vše vypadá idylicky a nikdo netuší, že si malý Jiříček svého tatů dluho neužije. Přichází únor 1948, komunisté přebírají politickou i faktickou moc v zemi a začínají tzv. padesátá léta - nejkrutější poválečné období Československa. Milanovi, aniž to tuší, zbývá prakticky něco málo přes rok svobodného života. Ještě se může těšit z rodiny i svého sportu.

Zatčení a soud

Na jaře 1949 je národní tým na soustředění v Praze před odletem do Maďarska k přátelskému basketbalovému utkání. Bydlí v Tyršově domě a po tréninku tráví volno procházkami Prahou. Když se jeho spolubydlíci vrátí na pokoj, je překvapen přítomností tří příslušníků STB (státní bezpečnost). Osobní věci jsou rozházeny po pokoji, estébáci hledají Lamina. Zatkou ho o něco později ve městě a bude trvat celých jedenáct let, než se spolu zase setkají.

Milana Fráňa odvezou do vyšetřovací vazby. Je mu přiděleno číslo 1877, které ho pak "doprovází" po celých jedenáct let. Ironií je, že Lamin měřil 187 cm. Vyslýchají ho, je obviněn ze spiknutí proti republice a jejímu lidově - demokratickému zřízení v případě Radoslava Krčka. U Lamina má jít o přechovávání a distribuci protistátních letáků, což se obžalobě nepodařilo nikdy plně prokázat. Bylo v něm obviněno 163 osob a stal se součástí procesu proti Petru Křivkovi, který STB připravila proti národním socialistům pod krycím názvem Tábor.

Hlavní obžalovaný Křivka byl důstojníkem Československé armády a vysokým funkcionářem národních socialistů. Začátkem německé okupace uprchl do Anglie a v Londýně pak dělal osobní stráž exilovému prezidentovi Edvardu Benešovi. Dalo by se s nadsázkou říci, že splňoval všechny podmínky pro komunistickou perzekuci. Petr Křivka je odsouzen v roce 1951 k trestu smrti oběšením, který byl i vykonán. Padaly vysoké tresty odnětí svobody, které měly mít i odstrašující účinek.

Milan Fráňa odchází od soudu s desetiletým trestem a je převezen do věznice ve slovenském Leopoldově. Jeho advokát píše odvolání k Nejvyššímu soudu a žádá o zrušení rozsudku v celém rozsahu. Ten sice argumenty uznává, ovšem souhlasí pouze se snížením trestu z deseti na šest let. Lamin je po snížení trestu přesunut z Leopoldova do věznice v Chomutově a následně končí v Jáchymově na těžbě uranu.

Kriminál

Politici vězni byli používáni na otrocké práce, komunistický systém u dlouhodobě odsouzených ani nepočítal s jejich návratem na svobodu. To vystihuje výraz MUKL (muž určený k likvidaci), kterým se politici titulovali. V radioaktivním prostředí uranových dolů se tento záměr dařilo naplňovat. Vězňové museli plnit velmi přísné normy, jejich nesplnění bylo trestáno samotkou, menším přidělem jídla, zákazem návštěv nebo zadržováním dopisů. Totéž následovalo za jakýkoliv kázeňský přestupek. Přes všechny tyto útrapy v sobě nacházeli sílu k různým formám odporu.

Milan Fráňa se spoluvězni Jarolavem Fabokem (odsouzeným na doživotí), Evženem Vítkem (trest 25 let) a Bohuslavem Březinou (trest 25 let) zakládají v roce 1951 odbojovou skupinu s názvem Víra-naděje-láska. Snaží se sbírat tajné informace o těžbě a kvalitě uranové rudy, kreslí plány šachet a důlních chodeb a sepisují seznamy uvězněných odpůrců komunistického režimu i udavačů. To vše se záměrem předat tyto údaje západním rozvědkám. Buď přímo, to v případě úspěšného útěku, nebo přes prostředníky. Nejsou jedinými, kteří naivně věří ve vojenský zásah západních mocností a navrácení demokratických poměrů ve své vlasti.

Jich materiály mají sloužit k rychlému nalezení strategických objektů a cílů a osvobození politických vězňů. Ani z dochovaných soudních spisů není jasné, jak došlo k prozrazení jejich činnosti, do které jsou zapojeni i civilisté. Zda na základě udání, nebo souhry nešťastných náhod. Jedna z verzí hovoří o pomoci k útěku jiné skupině, která, v případě úspěchu, měla část nashromážděných informací předat dál. Faktem zůstává, že před krajským soudem v Karlových Varech v polovině června 1953 stane celkem jedenáct obviněných z vlastizrady, špionáže, vyzvědačství a spoluúčasti na spiknutí. Soud se netýká pouze Faboka, již odsouzeného na doživotí. I přesto, že jsou Stalin a Gottwald po smrti a dalo by se očekávat částečné zmírnění tvrdých a odstrašujících trestů, zůstává vše při starém. Březina dostává trest smrti, dosud netrestaný rolník Trčka doživotí, Vítek dostává k původním 25-ti rokům dalších osmnáct, Lamin také osmnáct, další tresty od patnácti let dolů. Březinovi byl pak změněn trest smrti na doživotí. Absolutních trestů bylo navrženo několik, návrh se týkal i Lamina. S přihlédnutím k rodinným poměrům i postojům během okupace má "šťěstí" a před sebou dvacet let kriminálu.

Život vězňů

Vrací se zpět do slovenského Leopoldova, který je znám jako likvidační vězeňské zařízení a čeká ho tam opravdové peklo. Návrat na svobodu je pro politické vězně prakticky nemožný a podle toho vypadají i tamní poměry. Je to bývalá pevnost, útěk je neproveditelný a pracovní nasazení za hranicemi běžných limitů. Jak Lamin sám po návratu zmiňoval, přežil díky bývalé sportovní činnosti. Možná svou "kladnou" roli sehrály i pobyty v korekcích na uranu, kde pro vyplnění nekonečného času i udržení tělesného tepla dělal tisíc kliků denně.

Pro dokreslení leopoldovských podmínek - v roce 1954 vážil pouhých 49 kilogramů, tedy polovinu své běžné hmotnosti. Je skoro nemožné si představit tu vnitřní sílu, která umožňovala Laminovi a mnoha dalším přežít. I tak se to více než sedmi tisícům nespravedlivě odsouzených nepodařilo a brány komunistických lágrů nikdy neopustili. Jejich rodiny se s nimi nemohly rozloučit a pohřbít je. Končili ve společných hrobech, nebo na nedohledatelných místech různých hřbitovů. Ani po jejich smrti se nebyli komunisté schopni chovat trochu lidsky.

K několika málo právům odsouzených patřila korespondence s rodinou a její návštěvy. Dopisy bylo možné psát i dostávat jednou měsíčně, návštěvy byly jednou za rok. Vše, co Lamin píše nejbližší rodině i jejich odpovědi si otevře a přečte vězeňský cenzor. Pokud v nich nenajde nic "závadného", dopis podepíše. Jestli ano, nevhodná sdělení začerní a přijde varování v podobě zadržování dopisů. Stává se tak, že Lamin nedostává dopisy od syna, který ale píše pravidelně ve stanovených intervalech. Horší je to v případech, kdy odsouzený čeká na zprávu o zdraví svých blízkých a dostane ji s několika měsíčním zpožděním. Jen další forma psychického týrání.

Povolování návštěv je podmíněno dobrým chováním a je zcela na libovůli vedení věznice. Syn Jiří absolvuje návštěvu poprvé ve dvanácti letech a pak o rok později. Vidí tatku po deseti letech a zná ho jen z fotografií. Je šťastný, dá se ale bez nadsázky říct, že dvě krátké chvilky v leopoldovské pevnosti a zážitek ze strážního domku při čekání na vstup určily jeho postoj k režimu. Ten se už nikdy nezměnil.

Jednoznačně zamítavý postoj vězeňské správy je k povolování účasti na pohřbech nejbližších. To zažívá i Lamin. Koncem listopadu 1959, zhruba pět měsíců před amnestií (9. 5. 1960) umírá jeho otec. V té době se o propouštění mluví hodně nahlas, přesto Laminovi není dána možnost se s ním rozloučit. Už ale chybí jen necelý půlrok a bude zase se svými nejbližšími.

Návrat domů a život na svobodě

Po jedenácti letech útrap se vrací do Brna za milovanou maminkou, která si nikdy nepřipouštěla, že už se spolu neuvidí. I tak je propuštění jen podmíněčné, jakýkoliv prohřešek je zpáteční jízdenkou do Leopoldova. A Laminovi sedí za krkem zbývajících třináct let. Musí se živit pouze manuální prací s určeným platovým zařazením. Nastupuje do Královopolských strojiren jako sklenář.

Začíná znovu s basketbalem, Jiří má při prázdninových pobytech v Brně možnost vidět řadu bývalých reprezentantů i tatku v akci. Zná je z dobových fotek a nechápe, proč ve všech basketbalových ročenkách a propagačních materiálech vydaných po roce 1948 chybí Milan Fráňa. Až tak daleko sahala ubohost komunistického režimu! Se starou gardou ještě hraje druhou nejvyšší soutěž za slovenský Pezinok, město v proslulé vinařské oblasti a zbytek volného času věnuje péči o maminku. Stýká se s kamarády a spoluhráči české házené, z nichž mnohé potkal stejný osud. Těší se ze

života, jeho generace bere Lamina beze zbytku a neinformovaný člověk by lehce nabyl dojmu, že Brnu chyběl jen týden a ne celých jedenáct let!

Stará se o nemocnou maminku až do jejích posledních dnů, vynahrazuje jí dlouhé odloučení. Po její smrti v roce 1962 pokračuje ve sportovní činnosti, kromě již zmiňovaného basketbalu v Pezinoku se angažuje v TJ Královopolské strojírny, která je pokračovatelkou královopolského Sokola. Tam pomáhá jako technický vedoucí házenkářskému družstvu mužů, se kterým slaví postup do nejvyšší československé soutěže a trénuje dorostence. Během letních prázdnin jezdí na sportovní tábory, kterých se zúčastňuje i syn Jiří. Také spolu dohánějí ztracené roky. Jiří se snaží jezdit často do Brna, kde zjišťuje, jakou osobností jeho táta je. A to nejen pro místní, ale i pro bývalé zahraniční protihráče, kteří přijíždějí jako trenéři, či funkcionáři předních evropských basketbalových klubů do Brna k zápasům. Jiří tak má možnost vidět hrát výkvět basketbalové Evropy a navíc i respekt výše zmiňovaných k Laminovi. Čím dál víc si uvědomuje, o co všechno tátovou nepřítomností přišel. A také moc dobře ví, kdo tohle všechno způsobil.

V zimě r. 1966 Jiří odjíždí za tátou do Brna a mají před sebou deset měsíců společného bytí. Přicházejí drobné neshody, při kterých Jiří zjišťuje, že jedenáct let kriminálu nelze úplně vymazat. Pěkných zážitků je většina a klady převažují. Do toho přichází lepší nálada ve společnosti v důsledku nadcházejícího tzv. Pražského jara. Chystají se revize politických procesů a následné rehabilitace. Těch se však dočká jen velmi malý počet nespravedlivě odsouzených. Zbytek bude mít na více než dvacet let smůlu.

Všechno končí 21. srpna 1968, kdy pozitivní změny režimu rázně ukončí sovětské tanky a vojáci Varšavské smlouvy. Ve stejnou dobu Lamin odjíždí do Rakouska na turnaj basketbalových "starých" gard. Dostává trenérskou nabídku do Vídně a všichni jsou přesvědčeni, že začne nový život ve svobodné zemi, patřící k západu. Jiří dostává pohlednici s dodatkem, který si bude pamatovat navždy: "Prozatím se vracím." Pak už se Lamin nikam za hranice nedostane, začíná takzvaná normalizace, další období sovětského diktátu za vydatné pomoci československých komunistických přísluhovačů. Dodnes nikdo netuší, co Lamina vedlo k návratu.

Má radost z vnoučat Gabriely a Jiřího, dokonce to vypadá na návrat k bývalé manželce Jiřině. S tou se rozvedl, když si odpykával svůj čtyřiašestiletý trest, kvůli možné perzekuci rodiny. Té se ale stejně nepodařilo zabránit a Jiřina byla bezdůvodně vyhozena z práce. V době, kdy to vypadalo, že rodina by mohla být zase pohromadě, přichází 17. 6. 1970 zpráva o Laminově tragické smrti. V práci propadl eternitovou střechou do tovární haly, což Jiřímu potvrdili očití svědci. Ze strany zaměstnavatele byly hrubě porušeny bezpečnostní předpisy, a proto se v protokolu sepsaném Veřejnou bezpečností (policií) záměrně lhalo! Lamin prý uklouzl a spadl mimo budovu. V té době bylo navíc velmi složité, skoro nemožné do těchto písemností nahlížet. To se povedlo až o více než čtyřicet let později.

Laminova smrt zaskočila všechny, kdo ho znali a jeho pohřeb se změnil v tichý protest. Kondolence přicházející z různých konců světa jeho syna jen utvrdily o tátově

výjimečnosti. Osud nebyl Laminovi zrovna příznivě nakloněn, přesto jsou jeho nejbližší přesvědčeni, že by se znovu zachoval naprosto stejně.

Nakonec těžko uvěřitelná příhoda, podtrhující Laminův příběh a vypovídající o komunistickém režimu. Při likvidaci jeho královopolského bytu bylo nalezeno sto dvacet ústřížků složenek, potvrzujících pravidelné třísetkorunové částky posílané do věznice v Leopoldově. Celých deset let pobytu na "svobodě" platil svým trýznitelům za možnost užívat si komfortu leopoldovské pevnosti. Až více než dvacet let po své tragické smrti byl vězeň č. 1877 Milan Fráňa, díky změně politických poměrů, plně rehabilitován.